

“ Non est mortale quod opto ”

Mesalia

ORGAAN VAN DEN — — —
OUDHEIDKUNDIGEN KRING
— — — VAN WUESTWEZEL

(DRIEMAANDELIJSCH TIJDSCHRIFT)

Vierde Jaargang

1929

Nr. 3

Oudheidkundige Kring van Wuestwezel

EERE-VOORZITTERS :

Baron R. de Kerchove d'Exaerde, Burgemeester van Wuestwezel.

Z. E. H. Raeymackers, pastoor-deken, Esschen.

VOORZITTER : Jos. Van der Jonckheyd, kosten-drukker.

ONDER-VOORZITTER : Arthur Bosschaerts, onderwijzer, Gooreind.

SEKRETARIS : Karel Peeters, gemeentearchivaris.

SCHATBEWAARDER : Frans Verstraelen, onderwijzer.

AFGEVAARDIGDE VAN 'T GEMEENTEBESTUUR : C. Theuns, schepen.

BESTUURSLEDEN :

E. H. J. Van Loenhout, onderpastoor.

Jozef Cools, onderwijzer.

Gustaaf Goris, onderwijzer.

Jozef Van den Zegel, onderwijzer, Achterbroek.

BESCHERMENDE LEDEN :

Gemeentebestuur van Wuestwezel.

Hoogerw. Mgr. Hoppenbrouwers, prelaat van Grimbergen.

Hoogerw. Mgr. S. Le Grelle, huisprelaat van Z. H. den Paus, Bibliotheek van het Vatikaan, Rome.

Gravin L. du Chastel de la Howardries, Hollain.

P. Vermoelen, lid der Bestendige Deputatie, Hoboken.

J. Schobbens, griffier der provincie Antwerpen.

Petrus Aerden, gemeenteontvanger.

Wed. J. Augustijns, Westdoorn.

J. Berben-Van Beeck, Antwerpsche steenweg, 115, Cappellen.

Maria Bervoets, onderwijzeres.

J. F. Bevin, oud-leeraar H. B. S. Bergen op Zoom (Holland).

Alfons Beyers, Dorp, 58.

J. Blicck, Troyentenhoflei, Berchem.

A. Bogaert, gemeentesekretaris, Borgerhout.

Dr. V. Bosschaerts, geneesheer.

Ben. Braeckman, Graaf van Hoornstraat, 52, Antwerpen.

L. Braeckmans, drukker-uitgever, Brecht.

Eerw. Heer Kannunik Broeckx, pastoor-deken, Contich.

Frans Breugelmans, Handelslei.

W. J. J. C. Bijleveld, archivaris, Leiden (Holland).

E. H. Celens, pastoor, Achterbroek.

E. H. G. Celis, conservator v. h. Folklore Museum, Gent.

Fr. Claes, conservator Musea «Steen» en «Vleeschhuis», Antwerpen.

Fr. Collin, Consciencestraat, 13, Antwerpen.

Louis Cools, Handelslei, 67.

Armand Cosemans, Ballaerstraat, 50, Antwerpen.

Jos. Cosemans, De Beuckerstraat, 17, Antwerpen.

R. Cuvillier, Brantstraat, 27, Antwerpen.

Gustaaf Deckers, Candidaat-Notaris.

E. H. C. De Clerck, Tolstraat, 54, Antwerpen.

E. H. L. De Coster, pastoor-deken, Eekeren.

E. H. Karel De Decker, onderpastoor, Berlaar.

Baron Fernand de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Jonkvrouw Gwendoline de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Baron Henri de Kerchove d'Exaerde, senator, Gent.

Jonkvrouw Marie-Claire de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Jonkvrouw Marie-Louise de Kerchove d'Exaerde, Gent.

Baron Thierry de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

J. De Ridder-Van Beeck, Statiestraat, 17, Waterloo.

Alf. De Vrin, Edelinckstraat, 24, Antwerpen.

J. P. Dupont, Verbondstraat, 31, Antwerpen.

E. H. Gagelmaes, pastoor, Hulsen (Balen-Nethe).

Const. Goetstouwers, Calmpthoutsche Steenweg.

E. H. A. Goossenaerts, Legeraalmoezenier, Antwerpen.

Prof. Dr. L. Grootaers, hoogleeraar, Leuven.

E. H. Alb. Henderick, Leeraar.

Corn. Hens, maalter.

Jaak Hens, maalter.

H. Hoeben-Van den Wijngaert, expert-boekhouder, Hove.

Aug. Janssens, leeraar, De Bosschaertstraat, 229, Antwerpen.

Fr. Janssens, Turnhoutsche baan, 125, Borgerhout.

Jan Kenis, Westdoorn.

J. Kenis, gemeentesekretaris, Reeth.

Hub. Kunst, onderwijzer, Neerstraat, 18, Roermond (Holland).

WESALIA

Orgaan van den Oudheidkundigen Kring
van Wuestwezel

ABONNEMENTSPRIJS : 5 fr. per jaar ; Buitenland 10 fr.

Beheer : FRANS VERSTRAELEN (postcheckrekening n° 1656.25)

Redactiesekretaris : KAREL PEETERS, Wuestwezel.

De Schuttersgilden van Wuestwezel

I. — Het Kolveniers-, Bus- of Sint-Kristoffelsgild

(5° Vervolg)

Tot het Bestuur behooren nog de **ALTAARMEESTERS**, de **SERDJANTEN** en de **ALFERIS**. — De **WIMPELIER**.

1. — Na dekens en oudermans komen vooral in waardigheid en gezag de *altaarmeeesters*.

Elk schuttersgild had in vorige eeuwen zijn altaar in de kerk, op eigen kosten ingericht en onderhouden.

Sint Kristoffel had ongetwijfeld ook het zijne. De rekeningen van de eerste jaren, die ons daarover met zekerheid hadden kunnen inlichten, ontbreken.

Het altaar had zijn eigen gerief. De rekening van het gildejaar 1675-1676 geeft het aankopen op van « *twee copere candelaers* » welke deken Geert Lenaerts voldeed « *aen den pastoor alhier, die den selven vijten naeme van de gulde heeft betaelt de somme van xx gulden xviij stuivers* » G. B. bl. 99.

In 1695 werden twee gulden veertien stuivers uitgegeven aan een altaarbel, alzoo aangeteekend, bl. 178 : « *(ge)geven aen een schel om in de keerck te gebruijcken alst de miessen wort gedaen.* »

Een nieuwe bel werd aangeschaft in 1717 aan denzelfden prijs en « *twee ortekens* » bl. 209.

Aan het gilde-altaar zong men jaarlijks de feestmis van den H. Patroon en de Requiemmis voor de afgestorven gildebroeders. (1)

Het gild betaalde aan den heer Pastoor « *voor den dienst van de gult in de kerck* » één gulden zestien stuivers en aan den misdienaar

(1) Beide missen worden ten huidigen dage aan het altaar van O. L. V. gedaan.

drie stuivers, alzoo in de gilderekening opgegeven : « *aen den pastoer al hier van twee miesse te doen voor de gulde de somme van i gulden xviij stuivers* » ; « *miesdiender iij stuivers*. »

Het « *waeslicht op den autae* » of het *maecken van de keersen tot den autae* » « *tot de gulden behoef* » werd het gild aangerekend : « *eenen gulden voor twee keerssen* » van één pond, geleverd door den « *keersmaecker* » waarmede niemand anders dan « *den kuijster* » bedoeld was.

Eén altaarmeester had in 't begin de zorg van het altaar. Na het afleggen van een nieuwen eed, trad hij in dienst. Hij bracht het altaar in orde voor de gildediensten, hij hield en lichtte de bus der offerpenningen, overhandigde ze aan den deken *van den jaere*, die de ontvangsten boekte, kreeg uit dezès handen de teruggave van de voorschotten, die hij tot onderhoud des altaars gedaan had, alsook gedurende eenige jaren den verloopèn intrest eener rente van twee honderd gulden, die het gild bezat : wat de deken dan in het G.B. aanmerkte « *den intrest ontfanghen; denselven dito aen den autae betaelt...* ».

In 1714 koos hoofdman Adr. van Looveren, zooals reeds verhaald is, op bevel van den grondheer van het dorp, voor zes of meer jaren naar dezès beliefte, twee altaarmeesters om voortaan hoofdman en dekens met raad en daad bij te staan : het moesten oud-dekens zijn, bejaarde en beproefde mannen die bij de zorg van het altaar mede in het algemeen bestuur van het gild deelden, onmiddellijk geteld en gerangschikt na dekens en oudermans.

Ten jare 1690 is in het G. B. bl. 159, voor de eerste maal melding gedaan, doch niet vernoemd, van een « *autaermeester* » tusschen de aanwezige gildebreders bij het overleggen der jaarrekening.

Wellicht was het JAN CORNELIS VAN PUL, die de gilderekening van 1694-1695, bl. 174, als « *autaermeester* » vermeld staat. Hij was deken geweest van het dienstjaar 1688-1689.

In 1714 werden ze voor zes jaren aangesteld, zooals eene der laatste bladzijden van het G. B. het aanbrengt.

Het waren PEETER JAN BEIJERS die bestuurdeken was van 1701-1702; drie jaren later werd hij ten gevolge van moeilijkheden, die hij niet kon doorstaan zooals het later zal te berde komen « *bedanckt van sijn offici.* »

CORNELIS JAN ROMMENS, deken van het gildejaar 1699-1700. Aflijvig den 8 Februari 1718, bediende hij nog geen vier jaren het altaarmeesterschap.

FRANCUS VAN DE WOUWER, deken van den jare 1710-1711 werd in 1717 benoemd in vervanging van bovenstaanden P. J. Beijers.

JAN CORNELIS BEIJERS, werd door « *oerde* » van den dorpsheer den 15 Juli 1718 altaarmeester, om den overleden C. J. Rommens op te volgen. Hij was dienende deken van 1703-1704.

AERT JANSSEN, deken van het gildejaar 1722-1723, werd in 1725 «*gekoosen tot altaarmeester voor ses jaeren*» zoo het G. B. opmerkt.

GABRIEL CORNELIS PEETERS, deken van dienst in 1719-1720, was altaarmeester tusschen de jaren 1748 en 1757.

Dit mag men gereedelijk besluiten uit de gilderekeningen van 1748-1749 en volgende jaren «*den intrest ontfanghen, ... den selven dito aen Gabriel Peeters betaelt ...* bl. 275, «*... betaelt aen Gabriel Cor. Peeters de somme van vijf gulden achtiën stuivers ... het welck den selven verschoten heeft om den autacr schon te maecken.*» bl. 281.

Meer altaarmeesters worden in het G. B. niet aangetroffen.

Na den besloten tijd is er geen spraak meer van. De gilden waren door de Fransche wet opgeheven en al hun bezit aangeslagen.

2. — Met de altaarmeesters houden de *serdjanten*, de *kapiteins* der hoofdkaart van Leuven, gelijken tred.

Verschillend geschreven: *serdaenten*, *serdeanten* was het woord denkelijk wel *serdjanten* uitgesproken, zooals men hier heden-daags nog de rijkswacht de *djendermen*, hoort noemen.

De serdjanten handhaven de orde in stoeten en omgangen, op wip- en doelschietingen, en houden de politie tijdens de feestelijkheden.

Zij zijn op last van den dorpsheer aangesteld, op denzelfden voet als de altaarmeesters, even als zij beëdigd en lange jaren deel-makende van het gild.

Van een «*serdant*» is er de eerste maal spraak onder de aanwezig bij de vereffening van de gilderekening van 1690-1691.

Het is zonder twijfel ADRIAAN VAN THOELHUYSEN dien wij als «*serdaent deser gulde*» aantreffen tusschen de gildebroeders, die het sluiten der jaarrekening van 1694-1695 bijwoonden. Hij overleed den 4 September 1696.

Wie hem opvolgde staat niet aangeteekend.

In de eerste jaren was er slechts één serdjant, evenals maar één altaarmeester. Het getal werd insgelijks ten jare 1714 op bevel van den heer op twee gebracht.

Het G. B. geeft hun namen: CORNELIS JANSSEN DE BIE, die pas als deken van het gildejaar 1713-1714 was afgetreden, en CORNELIS JAN BODE, deken, «*geweest*» in 1708-1709.

Van andere serdjanten is in het G. B. geen spoor te vinden.

3. — De drager, of beter de zwaaijer van het gildevaandel, had vroeger den naam van *alferis*.

Dit woord was uit den Spaanschen tijd bijgebleven. De Spanjaarden noemden hun vaandrigs in hun taal *alferéz*.

Het vaandrigschap, om het nu zoo te heeten, was in vorige eeuwen een belangrijk ambt, waarbij veel eer was te winnen en dat men zich geldelijk aanschafte of pachtte.

Wie zich aanbood en aanvaard was om het vaandel, het *vendel*, zooals men zegde en schreef, te zwaaien, had ten bate van het gild

twee gulden ééns te betalen : « *Voor ontfanck gebracht van de pacht van het vendel de somme van ii gulden* », zoo spreekt de gilderekening.

De vendelzwaaiër, immer *vendelier* genoemd, treedt na vernieuwing van zijnen eed, in het bestuur, voor het leven of voor zoolang hij zijne betrekking wil behouden.

Hij is de eerste der « *vier vrij mannen* » in het G. B. bl. 220 opgesomd die vrij gehouden worden van « *alle ordinair gelagh* » op de vergaderingen, en samen met den wimpelier vrij van het « *schotelgelt* » der maaltijden dat elke schutter verplicht is te betalen. Beide, gelag en schotelgeld, blijven voor rekening van de « *ghe-meijne gulde* » en worden onder de gildebroeders rondgehaald en terhandgesteld van den deken die het in het G. B. aanteekeut : « *van de onkosten ontfanghen gereeckent op den alferis ende koernet van de guelden de somme van eenen gulden.* »

In de gildestoeten behoeft hij plaats : hij stapt voorop, mooi uitgedoscht op de kosten van het gild, met korte fluweelen broek, den hoed met de pluim op, den zijden sluier om; met witte handschoen het vendel aanhoudend zwierend en zwaaiend.

Het vendel is gewoonlijk een vierkantig zijden doek van lichte kleur en middelmatigen omvang, met de knoestige houten en de vuurkets van Burgondië, en de fijngeborduurd wapenschilden van gild en heerlijkheid in de hoekvakken.

Het werd eertijds in stoeten en bij feesten weinig op den schouder gedragen, maar meestal gewenkt en gezwenkt, gedraaid en gezwaaid, hoog en laag in allerlei bevallige, alhoewel soms grillige wendingen.

De eerste de beste leek daar niet bekwaam voor : het moest een behendig man zijn met geofende en bedreven hand, om zich van zijn aantrekkelijke doch lastige taak met lof en eer te kwijten.

Wat ligt nu dit bezielde en bezielend zwaaiersspel in het verre verleden! Schier geen van de bestaande gilden onzer streken kennen het nog. Het hedendaagsch gildevendel heeft geen zin noch waarde meer. Onkennelijk en dom in zijn plooiën toegevallen, wordt het nog zonder leven lijnrecht opgestoken gedragen, als het onbeduidendste maatschappijvlaggetje.

En nochtans wat een heerlijk en prachtig vendelzwaaien, verleden jaar bij de gildefeesten alhier door onze Noorderbroeders vol smaak en kunst, zwierig en meesterlijk uitgevoerd, en als het ware, aan de bewonderend toekijkende gildebroeders van wijd en zijd, zoo opwekkend ter nieuwe beoefening voorgesteld! Is zulk gevoeglijk en genoeglijk sport niet waardig afgeleerd en nagedaan?...

Het eerste *vendel* werd aan de Kolveniers geschonken door hun stichter Jonker Willem van de Rijt, gelijk het uit het G. B. blijkt en reeds is opgegeven op bl. 18 in het eerste vervolg dezer verhandeling.

Bijna viertig jaren ging het mede. Het was, zooals het uit de gilderekeningen te besluiten valt, gansch versleten. De laatste tijden vooral

verstreek er geen jaar zonder dat er aan genaaid of gelapt werd; ettelijke gulden werden telkens besteed « voor het vendel te maecken », « aen het vermaeken ende repareeren van het guelden vendel. »

In 1698 liet het gild op eigen rekening een splinternieuw vervaardigen. Hoofdman Adriaan van Looveren werd gelast met de bestelling en de regeling der onkosten. Deze beliepen tot vier-entachtig gulden die in twee gelijke « paijen » op twee opvolgende dienstjaren door de gildebroeders voldaan werden. De gilderekeningen van 1698-1699 en 1699-1700 teekenen het aan.

« Gegeven aen de eerste pacij van het vendel de somme van twee en veertich gulden... », bl. 189. « Item (ge)geven aen Adriaen van Looveren voor het nieuwe vendel te betaelen de somme van twee en vertich gulden... » bl. 195.

Bij uitvaarten werd het vendel in floers gehuld, met zwartzijden linten vastgestrikt. Het gild betaalde « aen den rouw eenen gulden » en « aen sijenen lint om de flouers aen te binden twee gulden twelf stuivers. » (Rekening van 1694-1695 en andere.)

In den heelen loop der achttiende eeuw onderging het vendel slechts enkel geringe herstellingen. Was het sterker van stof?... Werd er minder mede gezwenkt en gezwierd?... En waar is het gebleven in de beroerde tijden van fransche overheersching?... geen antwoord kan tot nu daarop en geen inlichting daarover verstrekt worden.

Een nieuw vendel viel het Busgild ten deele als gift van den edelen heer Baron Edmond Jozef de Vinck de Wesel, naar het oordeel van oude gildebroeders, kort na de inbezitname van het hof en de goederen van Wuestwezel, ten jare 1845.

Rond 1890 lieten de hooggeboren heer Graaf Robert du Chastel de la Howardries en zijne edele gade Gabriëlle de Vinck de Wesel, die in het voorvaderlijke erf ten jare 1877 opvolgden, het vendel, als een familiestuk beschouwd, op hun kosten gansch vernieuwen.

Het is het groot doek van licht gele kleur, twee meter tien breed op een meter zestig hoog, omzet met een breeden lichtblauwen geel afgezoomden boord, heden in gebruik.

Het afbeeldsel van O. L. V. van Wuestwezel met het ovaal vak waarop het kostelijk in zijden en gouden steekwerk prijkt, van het vorige vendel afgenomen, is in het middenstuk teruggeplaatst op de roode zijden banden, sint-Andrieskruiswijze, als herdenken aan de Burgondische houten op de oude vendels, in het nieuw doek genaaid.

De keerzijde draagt op hetzelfde kruispunt de gekoppelde in zijde gestikte wapenschilden der adellijke geslachten du Chastel en de Vinck, met kroon, helm en leeuwen-schildhouders, dragende het pennoen der du Chastel's.

De volgende *Alferissen* halen wij uit het G. B. te voorschijn :

ADRIAEN HENDRICK VAN LOOVEREN, als *alferis* op den namenlijst der gildebroeders van 25 Januari 1673 aangeteekend, is hij ongetwijfeld de eerste vendelzwaaijer van het gild geweest. Hij werd deken van het dienstjaar 1681-1682 en gaf het vendel af.

HUIJBRECHT THOMAS VAN DE LANGERIJT, bij de Kolveniers gekomen ten jare 1676, pachtte het vendel in 1682 en

betaalde de twee gulden. (*Gilderekening 1682-1683*, bl. 129.) Hij overleed den 8 December 1689.

PEETER GEERT COPPENS, ten jare 1671 lid van de Bus geworden, staat *alferis* genoemd onder de aanwezigen bij de overlegging der gilderekeningen van 1694-1695 en 1697-1698. Heel waarschijnlijk was hij van de Langerijt in de pacht van het vendel opgevolgd. Den 5 November 1723 gaf hij den geest.

Wie na hem het vendel pachtte is niet te vinden.

HENDRICK ADRIAEN VAN DEN BLEEKEN, bij de Busschieters tot den eed aanvaard in 1737, wordt een eerste maal met naam en voornaam onderaan de rekening van 1741-1742 aange troffen, en verder jaar voor jaar, eens met bijvoeging van *alferis*; een laatste maal teekende hij die van 1785-1786 af. Hij scheidde uit het leven den 23 Juni 1790.

ADRIAEN VAN DEN BLEEKEN, bij Sint-Kristoffel aangegeven in 1766, nam na 's vaders dood de pacht van het vendel over en onderschreef de gilderekeningen tot 1793-1794.

Daar het gildeboek aan gegevens over de vendeliers der eerste helft van het volgende jaarhonderd in gebreke blijft, werd een beroep gedaan op het geheugen der oudste gildebroeders en op de voorvaderlijke overleveringen.

De eerste, dien hunne herinneringen en bevragingen bijbracht, is:

JAN DELCROIX, die ten jare 1856 in het gild trad. Hij pachtte het vendel en betaalde naar oude gewoonte de twee gulden.

Hij verliet vóór 1877 het dorp om zich te Borgerhout te gaan vestigen en gaf het vendel af. Hij bleef toch immer aan het gild gehecht en hield er aan jaarlijks de schietingen en feestelijkheden te komen bijwonen.

LODEWIJK DELCROIX, bij het vertrek van zijn broeder Jan, lid der Bus geworden, nam het vendel over en betaalde niet meer de twee gulden van vroeger — het rijk van gulden en stuivers was reeds jaren uit — maar met zijn medebroeders overeengekomen, gaf hij hun een tonne bier ten beste.

Hij voerde het vendel tot in 1886, het jaar van zijn afsterven.

JAN DELCROIX, die bij de dood zijns broeders terugkwam en dezes hoeve betrok, werd als een trouwgebleven kennis, door de gildebroeders in hun midden met vreugde ontvangen. Hij nam opnieuw het voeren van het vendel op zich en beschonk gulhartig de vergaderde schutters met de reeds in voege gebrachte tonne bier.

In 1906 vierden de busschieters feestelijk zijn vijftigjarig lidmaatschap.

Nog acht jaren overleefde hij zijn gouden jubilee en stierf den 7 September 1914.

ADRIAAN DE RUYSSCHER volgde zijn schoonvader op in de pacht van het vendel en beschonk de gildebroeders met de gebruikelijke ton gersten, die op zijne gezondheid smakelijk werd geledigd.

Het vendelierschap dat hij heden nog bedient, houde hij eervol nog vele jaren!

4. — De eenige met een gelijkaardig eeraamt bekleed in gelijke voorwaarde en met gelijk voordeel als de vendelier, het recht in het bestuur te zetelen uitgezonderd, is de drager of beter de voerder van den gildestandaard. Hem komt in onze aantekeningen ontegensprekelijk de plaats toe onmiddellijk na de bestuursleden.

De standaard, algemeen de *wimpel* genaamd, waar de gildebroeders in feestelijke gelegenheden zich onder- en rond scharen, gewoonlijk kleiner van afmeting als het vendel, bestaat uit een langwerpige doek van zware zijden stof dat immer smaller in afgeronde slippen uitloopt. Naar de wapenkleuren van het gild vervaardigd, is het meest met gouden kwispels en franjes gesierd. Het afbeeldsel van den H. Patroon en de schilden van gild en heerlijkheid prijken in zijden borduurwerk met gouddraad doorweven er heerlijk op.

Het wimpelierschap valt insgelijks te verpachten of aan te bestdeden. Geen twee gulden zooals voor het alferisschap, maar vijf gulden was de verpachting.

Die den wimpel pacht en voert is de *wimpelier*, ook *cornet*, *koernet* geheeten.

Fraai en fier is hij met zijn zwartfluweelen spanbroek en witte kousen, den blauwzijden sluier om de lenden en den hoed met de pluimen op het hoofd, hoog gezeten op zijn helblinkend ros, met bloemen en linten omtoid. Stout en stijf houdt hij met zijne witte handschoenen toom en wimpel vast.

Al wat tot zijne sierlijke staatsiedracht behoort, wordt door het gild bekostigd, onderhouden, vernieuwd.

In de beginjaren bezat het Kolveniersgild geen wimpel. De eerste, door den weledelen opperhoofdman, Jonker van der Rijt « *aen ons gulde geschoncken* » dagteekent van 1680. Hoofdman Jan Peeter Beijers, die vanwege voornoemden heer, met de bestelling en de zorg gelast was, ging in 1677 naar Antwerpen. Hij bleef er twee dagen, toch kwam niet klaar en moest onverrichterzake terugkeeren. Twee gulden trok hij uit de gildekas voor « *twee daghen voechasie* » (vacatie of verlet). De gilderekening van 1676-1677, bl. 104, getuigt het :

« ... *betaelt aen jan peeter beijers de somme van twee gulden die denselven (toe)quam van twee daghen voechasie op Antwerpen van weeghen den weumpel te doen maecken, doen niet gheschieden en cooeste... »*

Twee jaren later was P. J. Beijers wederom op weg, ditmaal met den deken Cornelis Peeter Cornelissen. Zij peisterden te Merkssem om de maat te nemen, ongetwijfeld van den wimpel der Kolveniers aldaar, en gingen voort om hun nieuwen wimpel te bespreken tegen de groote vogelschieting van 1680 en vielen op éénen dag t'akkoord. Zij ontvingen van het gild twee gulden negen stuivers een godspenning inbegrepen.

Ziehier hoe de gilderekening van 1679-1680, bl. 115, het aanmeldt :

« ... *betaelt aen jan peeter beijers ende cor. peeter cornelissen de somme van twee gl over verdiende voeckasie van een reijs op Antwerpen om den weumpel te doen maecken ende tot mercxsem*

verteert dat wij den decken doer hebben versocht om de maet van den wuempel te neemen... ende noch voor eenen goeds pennienck betaelt in het besteden van den voorschreven wuempel drij (stuivers), beloept de somme van ij gl ix st.»

Als de wimpel gemaakt was, togen de *dienende* deken Cornelis Peeter Cornelissen en de *aencomende* deken Adriaan van Looveren met den sekretaris der gemeente, Frans Peeter van Beeck, om den wimpel te gaan betalen met het geld door den dorpsheer ter hand gesteld, en hem mede te brengen met de hoos, het overtreksel dat door het gild bekostigd werd. Verteer en moeite werden hun betaald op den voet van de vorige reis.

Tot bewijs het uittreksel der gilderekening van 1680-1681, bl. 119 : *«Item heeft den rendant alnoch betaelt (van verscheijden loenten ende) van de hooes tot den wimpel ende den rendant ende Adriaen van looveren te samen naer Antwerpen beneffens den secretaris om den wimpel te vooelbrenghen ende mede over te halen, dus comt voor verteer te samen in alles te bedraghen de somme van ij gl ix ½ st.»*

Het onderhoud en herstel van wimpel zooals van vendel bleef ten laste van de gildekas. Eenmaal staat een wimpelherstelling in de gilderekening van 1753-1754, bl. 286 geboekt : *«Item... voor uijtgeef... van het repereren van den wimpel de somme van 2 gl 16 st.»*

Ten jare 1759, het eerste van het hoofdmanschap van Peeter Boden, liet het gild ter gelegenheid van de vogelschieting die ging plaats grijpen, een nieuwen wimpel vervaardigen. Dat er voor betaald werd de som van vier-en-zeventig gulden negentien stuivers, waartoe de gildebreeders drie-en-zeventig gulden twaalf stuivers onder hen ophaalden en bijdroegen, besluiten wij uit de rekening van het gildejaar 1758-1759, bl. 297, waar wij lezen :

«Item heeft den redant ontfanghen van den wimpel de somme van drij en seventich gulden en twelf stuivers.»

«Item heeft den redant betalt aen den wimpel de somme van vier en seventich gulden en nee(gen)thien stuivers.»

De oude wimpel behoefde ten jare 1913 eene gansche herstelling. De edele familie du Chastel zou ze bekostigen en nam den wimpel mede naar het kasteel van Hollain in Henegouw.

De oorlog brak los. De Duitschers overrompelden het land. Het oude slot werd beschoten en brandde ten deele af. Van den wimpel hoorde men niets meer. Ging hij mede in de vlammen op? 't Is mogelijk.

Het gild bleef zonder wimpel tot 1928.

Ter gelegenheid van de verheffing van Sint-Kristoffelsbus in pasgemed jaar tot Koninklijke Maatschappij, werd op de kosten van de hooggeboren gravinnen Ludovica en Bertha du Chastel de la Howardries en van den weledelen heer baron Karel Gericke van Herwijnen, weduwnaar van mevrouw Maria du Chastel, een fonkelnieuwen wimpel gemaakt door het huis Billaux-Grossé te Brussel.

Een doek van blauwe zijde, een meter vijf en zeventig lang, op een meter breed aan eene koperen lans gehecht. In het middenvak

is de heilige Patroon afgebeeld met kind en boomstaf, in zijden borduurwerk, met het omschrift : « *Koninklijke Sint-Christoffelsgilde-Wuestroczel* ». Langsheen de lans de wapenschilden der adellijke stammen de Vinck, du Chastel en Gericke van Herwijnen in zijde fijn ingewerkt. Verder het zinnebeeld der Kolveniers : twee gekruiste geweren waarboven een koninklijke kroon en het jaarcijfer 1662 daaronder.

De wimpel werd een eerste maal verpacht tegen de vogelschieting van 1680. Dit blijkt uit de hoogerontleende aanhaling der gilderekeningen die ons terloops mededeelt dat de dekens in het besteden van den wimpel samen een godspenning ontvingen van drie stuivers. Wie hem pachtte, staat niet vermeld.

De tweede verpachting greep plaats in 1695. JAN JACOB BASTIAENS, zoo de gilderekening van 1694-1695 bl. 173 het aanbrengt, verkreg den wimpel en betaalde de vijf gulden pachtgeld « *alnoch voor ontfangh van het besteden van den wimpel ofte aennemen van Jan Jacob Bastaens om die in de proesescie te voeren dat den selven geven moet tot de gulde behoef vijf gulden.* »

Hij is de eenigste wimpelier der vroegere tijden die met naam in het G. B. vermeld is.

Zooals voor de vendeliers, werden de oudste gildebroeders bijgeroepen om inlichtingen te verschaffen over de wimpeliers van het begin der negentiende eeuw : De eerste door hen achterhaald en waarmede de nieuwe naamrol der wimpeliers aanvangt, is :

FRANS CESAR DELCROIX, die zich onder de kolfschutters schaarde ten jare 1838 en het voeren van den wimpel verkreeg tegen de vijf gulden pachtgeld van de eerste gildejaren in voege.

Drie-en-veertig jaren lang vervulde hij onberispelijk zijn eereambt en overleed den 7 Augustus 1881.

LODEWIJK THEUNS pachtte alsdan den wimpel. De vijf gulden, het oude pachtgeld, werden met toestemming van de gildebroeders vervangen door eene tonne bier, die hun van harte gijnd werd en smakelijk op de vergadering ledig gedronken.

Hij voerde het vendel gedurende zeven jaren en gaf het af in 1888.

PEETER FRANS VAN LOOVEREN, ingekomen ten jare 1885, nam den wimpel over en beschonk de gildemannen met een tonne van het beste bier. Hij vierde in 1913 zijn zilveren jubilee van vijf-en-twintig jaren wimpelvoerder; een jaar nadien overleed hij den 14 Juni.

FELIX ELST, Busschietster geworden in 1906, deken van 1911-1912, bood zich aan. Hij werd als wimpelier aanvaard en vergastte zijne broeders op het tonneken schuimend gerstenbier.

Het wimpelierschap behield hij tot zijn afsterven, voorgevallen den 25 Augustus 1928.

ADRIAAN ELST volgde zijn vader op als wimpelier. Hij vervroolijkte het schuttersgezelschap met de beschenking van het gebruikelijk tonneken.

Blijve hij lange jaren met het wimpelierschap vereerd!

P. v. G.

De verdwenen Onderpastorij

Velen herinneren zich nog het oude vervallen huizeken, dat in de kom van het dorp, op het laatste onbewoond en onbewoonbaar, zoo schilderachtig achter weelderig groen half verscholen lag en den 3ⁿ Februari 1904 onder den breekhamer viel.

Dit was de oude kapelaans- of onderpastoorswoning die ten jare 1683 gebouwd op het oostelijk gedeelte van den *boonhof*, door Sint-Elisabethsgasthuis van Antwerpen aan gemeente, kerk en H. Geest in gemeenschappelijken eigendom afgestaan.

In vroegere tijden woonden de kapelannen of onderpastoors niet op de pastorij (1), gelijk het nu doorgaans het geval is.

Verplicht hun inkwartiering bij boer of burger te zoeken, dan hier, dan daar, waren zij er niet in hun schik, maar immer in de sukkelstraat geherbergd, naar luid van de *« Memorie instructief int cort aengaende den opbouw van der cappelanie huysinge »* die bekend *« dat de voorgaende heeren onderpastoors geene huysinge en hebben gehad, jae dat deselve heeren seer miserabel hebben moeten suckelen, soo op camrs als andere plaetsen. »* (2)

De E. H. Norb. Dervoort, die hier pastoor was van 1661 tot 1670, trok zich den erbarmelijken toestand van zijnen onderpastoor Nicasius van Coeckhoven aan en wilde hem een eigen woning verschaffen. Hij won de dorpsoverheden voor zijn opzet; van het kerk- en armbestuur was hij zeker.

De drie besturen wendden zich eenparig tot de Eerw. Moeder Anna van Steenbruggen, overste van het gasthuis, om een stuk grond te verkrijgen *« om daerop te timmeren een bequaem woonhuijs ten dienste van den heere cappellaen bij tijde wesende. »*

Met toestemming van Zijne Hoogwaardigheid den bisschop van Antwerpen, Ambrosius Capello, stond voornoemde moeder *« tot com-moditeijt ende dienste van de gemeijnte te Wuestwesel »* op 15 Jan. 1667 aan de *« regenten des dorps beneffens de kerck- ende H. Geest-meesters, eene erve op chijnse »* bereidwillig en *« jonstelijk »* af. Bij dien enkelen afstand bleef het eenige jaren.

Middelerwijl was Pastoor Dervoort naar Westmalle verplaatst en landdeken geworden van het distrikt Hoogstraten.

Heel begrijpelijk komt het voor, dat men het bouwen tijdelijk in den steek liet. De groote voorstander was weg en de onderpastoor, een man, reeds in jaren gevorderd, had de kracht niet het zich werkelijk aan te trekken. Daarbij de gelden lagen niet alle bij de hand : de

(1) Men denke op de oude pastorij, die klein was aangelegd en zonder verdiep. De huidige dagteekent van 1738.

(2) Kopij berustende op het gemeentearchief.

gemeente had niets te gemissen, alleen kerk en H. Geest zaten er goed voor.

Op aandringen van den heer Peeter Huenaerts, die onderpastoor Nicasius (overleden in Februari 1682) verving, werd de zaak door-gedreven. Pastoor Jan Oudenrogge, als toezichter van de gasthuis-goederen alhier, gaf namens de eerw. moeder Anna Volckericx aan den landmter Willem van Ostaeijen last twee en dertig roeden en half af te meten van den *doonhof* « voor de capelrije, comende oest-waert Jan Adriaenssen van Pelt cum suis erve, ende suijt ende west-waert aen voorseide gasthuijs erve ende noortwaert de stracte. »

De hoogergemelde besturen kwamen overeen om het huis te zetten en voor de bekostiging in te staan « met bespreck omme mal-canderen daerinne te helpen. »

De nieuwe onderpastoor hield zich niet onledig. Hij wist van den dorpsheer Jonker Jacob van der Rijt « *eene quantiteit van timmerhout, het groff timmerhout* » te bekomen, en van de moeder van het gasthuis « *eene quantiteit materiaelen.* »

De gemeente zou « *de hantwerckers* » of « *het meesten deel het hantwerck* » en « *de vrachten* » betalen, en « *een deel materialen als-oock diverse penninghen* » bijbrengen.

« *Die heeren pastoor, schouteth ende schepenen als proviseurs van de kercke en de armen* » zouden insgelijks « *een deel penninghen uit de sloten van de kerck- en H. Geest-rekeningen* » van voorgaande jaren « *ende oock... twee affghelegde capitaeltiens ieder van 52 gul-den* » voor den bouw gebruiken (1).

Ziedaar de middelen welke na onderlinge bespreking aan de uitvoering van het werk gingen besteed worden, en waarmede de ieverige onderpastoor het optimmeren zijner « *eerlijke woonplaatse* » als op eigen hand aanpakte.

Hij spaarde tijd noch moeite; liep en zag alles na en bezieldde werk en werklieden.

De sekretaris Frans van Beeck stond hem gestadig ter zijde als een vertrouwde vriend. Hij, die de gelden der besturende dorpslichamen zoo goed als beheerde en verhandelde, deed gemeenlijk den onderpastoor het noodige geld aan de hand als hij zelf zich niet met betalingen of voorschotten gelastte. Hij was, zooals de uittreksels der rekeningen het verder zullen uitwijzen, de geldschieter van de kerk in de volle gerustheid van zijn gemoed. Hij wist het genoeg : de kerk had merkkelijk inkomen en de bonisloten van voorgaande dienstjaren lagen in de kom verzameld.

Tot de opbouwning droegen bij, zoo aangehaald is, de dorpsheer, die het groot timmerhout, en het gasthuis, dat een menigte onopgesomde materialen bezorgden, vermoedelijk steen, schaliën, kalk, waar geen enkel bescheid de herkomst van aanmeldt.

(1) Deze inlichtingen en menige die volgen zijn geput uit voornoemde « *Memorie instructief* » en andere stukken van het gemeente- en het S. Elisabethsgasthuisarchief.

Welke materialen het gemeentebestuur bijbracht, staat ook nergens opgeteekend.

Over het handwerk, wiens betaling het zoogezegd voor het grootste deel op zich nam, wordt blijkbaar niets in de dorpsrekeningen aangetroffen (1).

De betalingen van wege het kerkbestuur zijn duidelijk geboekt en volgen de rekeningsloten van vorige jaren tusschen de « *Bethalingen in mindernisse* » of « *op corttinghe vant sloth* »; die van den H. Geest, insgelijks van vroegere batige sloten afgenomen staan als « *Naer uijtgeeff* » of « *naer bethalingen* » aan de rekeningen toegevoegd, telkens voor beide besturen « *bij ordonnance van d'heere pastoor, schouteth ende schepenen des dorps* » door de eigen kerk- en H. Geestmeesters van die jaren voldaan, en « *met quitantie intreckende voor goede bethaling opt sloth van gedane rekeninghe* » gerechtvaardigd.

Het kerkbestuur besteedde voor het bouwen van de onderpastoorswoning de hoofdsommen van twee rentjes van vijftig gulden. Deze werden afgelegd en ontvangen door den sekretaris Fr. van Beeck op 5 December 1682 : het eene van de weduwe en kinderen van Quirijn Lukas van den Bogaerde, die ze gansch afkweten met den laatsten jaarintrest : twee gulden twee stuivers en twee oorden; het andere van de weduwe en kinderen van Jacob Adriaan van Brecht, met twee gulden intrest : dus samen honderd en vier gulden twee stuivers twee oorden.

Denkelijk was dit de eerste bijdrage die de kerk ter beschikking stelde van onderpastoor en sekretaris om het werk te beginnen.

Al het verder noodige hout werd op last van het kerkbestuur door Mr. Hendrik van Elsacker, te Antwerpen aangekocht bij den houtkoopman van Cantfort ten prijze van vijf-en-zeventig gulden, die de gewezen kerkmeesters betaalden in drie gelijke « *paaien* » van vijf-en-twintig gulden uit de sloten hunner respectieve rekeningen.

Bertel Corn. Lambrechts voldeed het eerste aandeel uit het slot der rekening van 1673-1674, zijn kerkmeestersjaar, beloopende tot « *j^c xx gl xiiij st j^o* » als volgt aangeteekend :

« *In den iersten heeft den rendant bethaelt aen m^r Hendrick van Elsacker borgemeester de somme van vijffentwintigh gulden omme bij den selven Elsacker daermede beneffens noch andere penninghen te betaelen de delen ende sperren bij s^r van Cantfort, coopman van delen tot Antwerpen aen de cappelrije huijsinghe volgens de ordonnantie bij schouteth ende schepenen aen de selven rendant gegeven op 2^{en} januarij xvj^c ende vijffentachtigh ende quitantie daervan te leveren. »*

Antoon Jan Stuijts betaalde uit het slot van zijne kerkmeestersrekening van het jaar 1674-1675, wezende : « *j^c ij gl ij st.* » het

(1) De dorps-, kerk- en H. Geestrekeningen zijn nagenoeg volledig ten gemeentearchieve voorhanden.

tweede aandeel, alzoo geboekt : *« In den iersten heeft den rendant op den vierden februarij 1686 in mindernisse van voors : slot in gelde getelt aen m^r Hendrick van Elsacker, collecteur van de dorpsboeken tot bethaelinge van delen, sperren enz. te gebruijcken tot het opbauwen van de nieuwe cappelrije huijsinge de somme van vijf en twintigh gulden naer inhaude de medegaende quittantie... »*

Frans Corn. Francken betaalde *« op corttinghe vant sloth »* zijner rekening als oud-kerkmeester van 1677-1678 t. w. *« j^c lxxv gl. ij st. iij^o »*, de laatste *pacij* van het hout in handen van den onderpastoor samen met eene rekening van verteerkosten :

« Ierst heeft den selven bethaelt aen d'heere onderpastoor Huenarts bij ordonnantie ende quittantie de somme van vijf en twintigh gulden... »

« Item heeft den rendant overgelegen eene specificatie ende rekeninge van tgene de timmerlieden, metsers ende andere werklieden tsijnen huijsen hebben verteert int opbouwen van de huijsinge van de cappelrije, achtentwintigh gulden achtiën stuivers. »

Oud-kerkmeester Peeter Matthijs Aernouts gaf op het slot zijner rekening van 1679-1680 : *« ij^c lxx gl xij st. iij^o »* de voorschotten : viertig pattacons of honderd gulden, terug welke de sekretaris van Beeck gedaan had in het bouwen der meervernoemde huijsinge.

Dezes *quittantie*, onderaan de kerkrekening bijgeschreven, luidt als uitgave : *« De ondergeteekende bekent ontfangen te hebben uijt handen van pr matthi: Arnouts in specie de somme van veertigh pattacons denselven geordonneert te bethaelen aen mij... bij schouteth ende schepenen ten overstaen van den heer pastoor in mindernisse van het sloth, bij mij verschoten aen de huijsinge van de cappelrije. toirc. den 30 meert 1686. »*

Viertien dagen vroeger waren aan den sekretaris door den oud-kerkmeester Hendrik van Riel op zijne rekening van 1684-1685 reeds vijftig gulden voorschotten teruggeschonken, aangeteekend als volgt : *« Item heeft den rendant op 16 Meert 1686 alnoch bethaelt aen Francois van Beeck s^{te} de somme van vijftigh gulden op rekeninge van tgene den voors : van Beeck hadde verschoten aen de huijsinge van de cappelrije, conform ende naer inhaut van de medegaende quittantie... »*

Een deel van het timmerhandwerk werd insgelijks door het kerkbestuur bekostigd.

Alzoo betaalde Jan Willem Thoens uit de rekening van zijn kerkmeestersjaar 1683-1684 : *« aen Peeter Rombauts timmerman, tgene hij verdient heeft aent voors: huijs bij ordonnantie van den heere pastoor, schouteth ende schepenen de somme van twee en twintigh gulden. »* *Memorie van betaalinge gedaen bij de kerkmeesters tot den opbouw der cappelanie huijsinge.*

Nog eene kleine rekening van tien stuivers vinden wij in evengenoemde *Memorie* ten laste van de kerk, door den kerkmeester Corn. Peeter Nuijten op het slot zijner rekening van 1685-1686 *« over leverantie van nagels tot den voors. opbouw, o. 10. o. »*

Al het bovenstaende bijeengecijferd, heeft het kerkbestuur bijgedragen de som van drie-honderd-tachtig gulden en elf stuivers.

De H. Geesttafel nam ten haren laste het handwerk van de metserij : vijf en vijftig gulden, welke zij in twee opvolgende dienstjaren voldeed, en kwam insgelijks tusschen in de onkosten van het timmerloon, ten beloope van zeventien gulden tien stuivers. Alzoo gaven de kinderen en erfgenamen van wijlen Willem Jan Aerden, gewezen armmeester, uit 's vaders rekening van het jaar 1671-1672, sluitende met « *lxvij gl. xviiiij st.* » negentien gulden aen Hendrik Meurs « *van aerbeijtsloon, bij den selven verdient met metsen*, verschijnende aan het hoofd der zoogenaamde « *Naer bethaelingen* ».

In den iersten heeft den rendant door orde van schouteth schepen ende consente van den heere pastor betaelt aen Henrick Meurs metser over het metsen der cappelrije huijsinge naer inhoud der quitantie daervan sijnde de somme van negenthien gulden ».

Eveneens betaalde nog voor het metsen de oud-H. Geestmeester Jan Stuijts uit het slot zijner rekening van 1672-1673, wezende : *j^e lx ix gl. xj st. iij ort* », zes-en-dertig gulden aan Bastiaan Meurs « *voor voldoeninge van tgene bij hem verdient, aen den huijse der cap-pelrije* » tusschen de « *Naer bethaelingen* » aangeteekend.

Item alnoch betaelt aen Bastiaen Meurs de somme van sessen-dertich gulden ter rekeninghe van tgene hem was comende vuer metsen aen de cappelrije huijsinge conform ende naer in houdt als voren, dus xxxvij gl. »

Alsmede voldeed Jan Stuijts uit dezelfde zijne rekening het handwerk van den timmerman Peeter Adriaensen, alzoo ingeschreven :

« Item alnoch betaelt op den 28 Februarij 1684 aen Peeter Adriaensen timmerman de somme van seventhien gulden ende thien stuij- vers voor voldoeninge van tgene den selven was comende van timmer- loon verdient aen de huijsinge van de cappelrije conform ende naer verluiddt van de medegaende quitantie ende ordonnantie, dus xvij gl. x st. » ... « ende voor sommatie aen den vorster met de ordonnantie ij st. »

Het bestuur der H. Geesttafel gaf « *het meesten deel* » aan werk- liedenloon uit : twee-en-zestig gulden tien stuivers.

Weze hier reeds aangemerkt dat de H. Geesttafel onderpastoor Huenaerts, zooals verder zal blijken, driehonderd gulden in leen zal geven op de drie honderd zestig die hem bleven te betalen, en dat vier jaren nadien het goedgunstig en liefderijk de leening doodde.

Kerk- en armbestuur droegen dan offervaardig het hunne in de onkosten van het bouwen der gewezen onderpastorij in ruime bijna gelijke mate bij.

De wetuitgevers van het dorp, ofschoon zij het ernstig gemeend met kerk en H. Geest aanlegden om « *malcanderen te helpen* » in de bekostiging der op te richten kapelaanswoning, waren echter volko-

men te verontschuldigen als zij niet alles deden wat zij voorgenomen hadden.

De goede wil was er. Zij lieten zich nooit zoeken om hun gereeden steun en doorwegenden invloed meermaals te doen gelden bij de overheden voor de ietwat gewaagde onderneming en hare bevoor-deraars.

Verscheiden malen hadden zij bij kerk- en armbestuur om geld moeten aankloppen « *alswanneer de gemeijnte was in uijtersten noodt, ten tijde van de sware beleggen, de fransche contributien ende meer andere sware lasten* » die op hen zoo drukkend nog wogen.

Geladen met schulden, stemde zij er toch in toe uit de belastingpenningen waar de gemeente wettelijk recht op had, een deel voor het opbouwen van harte te jonnen en in hand te geven van den bezorgden sekretaris, die in drie betalingen van de borgemeesters of collecteurs acht-en-vijftig gulden vijftien stuivers, drie oorden en een duit blijmoedig ontving.

De drie betalingen staan als kantteekening bijgeschreven op de hooger aangehaalde « *Memorie van betalingen gedaen bij de kerkmeesters...* » :

« *Item bij den voors. s^{te} ontfangen van Corn. Corn. Pauwels borgemeester de somme van viertien gulden thien stuijvers totten voors. opbouw.* »

Item bij den selven noch ontfangen de somme van drijentwintigh gulden vijf stuijvers drie oort een duijt tot als voor. »

Item Jan Adriaen Nuijten borgemeester heeft op 6 april 1687 betaelt aen Francois van Beeck sec.^{re} de somme van cenentwintigh gl. voor verschotten gedaen aen de cappelrije huijsinge. »

Onder de voorschotten gedaan en teruggetrokken door den sekretaris, denken wij de onkosten te moeten schuiven van de vrachten en karweien, van het verbreeden en het uitdiepen van de oude bedding der beek voor den vijver, en wellicht nog menige andere bijkommende en onvermijdelijke kleine uitgaven waarvan de bewijzen nog te zoek zijn.

(Gaat voort.)

P. v. G.

Boekbespreking

J. LAUWERIJS. *Studiën over Herenthals. N° 1. Volksdevoties en Volksgebruiken in oud-Herenthals en omtrek.* (Uitgave J. Hasedonckx. Hoogstraten. 1929.) 114 blz. verlucht met talrijke foto's. Bandversiering en teekeningen van E. H. Lens.

Wie over de Kempen en haar geschiedenis spreekt, moet aan de kerkelijke geschiedenis het voornaamste deel voorbehouden. Ons Kempenland is met zijn godsdienst, met zijn devoties vergroeid. De eerste studie over Herenthals werd daarom ook met recht en reden gewijd aan Volksdevoties en Volksgebruiken. Aansporing om deze eerste studie uit te geven was de overgrote belangstelling van wege het groot publiek in een voordracht door E. H. Lauwerijs gehouden op den Goudwag van 't Davidsfonds te Herenthals in 1928.

Wonder samentreffen, dat de twee laatste Gouwdagen van het Davidsfonds den eersten stoot gaven tot het verschijnen van twee merkwaardige werken. In 1928 hebben we dit boek over Herenthals, 1929 bezorgt ons de brochure over Eekeren.

De zeer actieve Voorzitter van Hoogstratens Oudheidkundigen Kring bepaalt zich niet alleen bij Herenthals, neen, heel het omliggende, heel de dekenij, wordt op 't tapijt gebracht « om na te gaan welke volksdevoties Herenthals en omtrek in den loop der eeuwen tot de huns hebben gemaakt, welke volksgebruiken met die heiligenvereering in verband stonden en welke herinneringen ervan bewaard blijven. »

Herenthals, met zijn devoties, kapellen, godshuizen, wapengilden en ambachtsgilden, neemt meer dan de helft van het werk in beslag, in het overige krijgen de dertien andere gemeenten hun plaats.

Het behandelen der wapen- en ambachtsgilden komt hier heel natuurlijk op zijn plaats, en als volksgebruik, en als heiligen vereering. Misschien had de ontleding der « Gilde-chaerten » wel wat uitvoeriger mogen zijn, vermits vele bepalingen omtrent de vereering van den schutsheilige daarin te vinden zijn. Mogelijk is het ook, dat een volgende studie besteed worde aan de Gilden van Herenthals en omstreken, want de schrijver laat ons nog zooveel verwachten, en nu hij ons aan zulk prachtig werk gewoon heeft gemaakt zien we verlangend uit naar n° 2 der studiën over Herenthals.

De drukkerij Haseldonckx zorgde voor een passend kleedje, waarvan de waarde merkkelijk verhoogd wordt door de talrijke foto's en de treffende bandversiering, alsmede de gepaste en verzorgde teekeningen van E. H. Lens.

K. P.

DORP EN VOLK VAN EEKEREN. Uitgegeven door het Davidsfonds van Eekeren (Juni 1929) — 64 blz. (geïllustreerd). Te verkrijgen bij Hendrik Kanora, schrijver Davidsfonds Eekeren, tegen 6 frank.

Deze brochure werd uitgegeven door de « Afdeeling Eekeren » van het Davidsfonds, en wel ter gelegenheid van de tentoonstelling van plaatselijke geschiedenis en folklore, gehouden op 15, 16 en 17 Juni 1929.

Wat er in staat : Als inleiding, de historiek van de tentoonstelling naast een woordenboek over de plaatselijke afdeeling van het Davidsfonds; dan volgen :

Enkele wetenswaardigheden over Eekeren (Alf. Wens).

De Slag van Oorderen-Eekeren (Floris Prims).

De Polderjeugd van vroeger en nu (Frans Bresseleers).

Het kapelletje der Hofstraat (Hilda).

Uit devotie tot het O. L. V. ke der Hofstraat (H. Kanora).

Eene legende over Veldwijk (K. H.).

Een kijkje over onzen dijk (Rik).

De degelijkheid dezer afzonderlijke bijdragen bewijst, dat in Eekeren menschen te vinden zijn, die nog wel ettelijke brochuren met evenzeer belangrijke bijdragen over hun dorp en hun volk kunnen leveren. We hopen dat ze 't zullen ook.

Als blijvende herinnering aan de tentoonstelling, is dit boekje 'n juweel, als document voor al wie van plaatselijke geschiedenis en folklore houdt is 't 'n schat. De belofte, dat de werking, thans ingeluid, later in haar volheid zal worden verwezenlijkt, moet hoe eer hoe liever volbracht.

Hulde aan de Eekersche Davidsfonds-afdeeling, onze gelukwensen aan de opstellers der brochure.

Alle folkloristen verwachten met ongeduld « Dorp en Volk van Eekeren, II ».

K. P.

Leo Kuylen, Oorderenweg, 1, Eeckeren.
 A. Leenaerts, Walenstraat, 44, Antwerpen.
 Jos Leys, Dorp, 87.
 Louis Maes, kunst- en kerkmeubelen, Sint-Lenaarts.
 G. Mariën, Topaasstraat, 19, Berchem.
 Karel Meerbergen, prov. raadslid, Osystraat, 24, Antwerpen.
 M. Mertens, Cogels-Osylei, Berchem.
 Leo Michiels-Van Beeck, schoolopziener, Cappellen.
 M. Moors, onderwijzeres, Hoogstraten.
 Ant. Mortelmans, Van Notenlei, 97, Deurne.
 Jos. Mortelmans, Berthoutstraat, 22, Berchem.
 P. J. Nuytemans, Oud-Gooreind.
 A. Ooms, Viersel.
 V. Ortenzi, Oude Koornmarkt, 58, Antwerpen.
 J. Peeraer, oud-schoolhoofd, Zundert (Nederl.)
 Const. Peeters, Dorp, 108.
 Edward Peeters, Pyckestraat, 21, Antwerpen.
 Flor. Peeters, sigarenfabrikant.
 E. H. F. Peeters, pastoor, Oosterhout (Holland).
 Louis Peeters, Hoevenschebaan, 6-8, Cappellen.
 René Peeters, fotograaf.
 R. Peeters, Oedenkovenstraat, 25, Borgerhout.
 Fl. Pellaers, Kleine Eeërstraat, 30, Antwerpen.
 L. Pellaers-Van Beeck, Doornboomstraat, Hove.
 Edw. Pourbaix, brouwer, Gooreind.
 Victor Ribbens, Achterbroeck.
 Dr. L. Schöller, St. Pietersnieuwstraat, 37, Gent.
 Jos. Sneyvangers, Lange Leemstraat, 73, Antwerpen.
 Willem Sneyvangers, Dorp, 89.
 Jhr. Mr. M. W. Snoeck, Koestraat, 8, Zwolle (Holland).
 Lod. Staepels, schilder.
 L. Stroobant, Voorzitter « Taxandria », Oostmalle.
 Frans Tiebos, Rudolfstraat, 11, Antwerpen.
 Louis Tiebos, Rudolfstraat, 9, Antwerpen.
 Eugène Van Beeck, gemeentesekretaris.
 Jul. Van Beeck, Handelslei, 53.
 Wed. L. Van Beeck, Maarschalk Fochlaan, 88, Schaarbeek.
 E. H. Dr. Van Dregt, pastoor, Nieuwmoer.
 E. H. Van Bueren, pastoor, Borsbeek.
 Karel Van den Branden, Esschen-Wildert.
 E. H. A. Van den Heuvel, St. Pieterstraat, 1, Luik.
 Henri Van den Heuvel, aannemer.
 Wed. J. Van den Heuvel en Kinderen, Hôtel « De Ster ».
 E. H. Lod. Van der Jonckheyde, leeraar.
 Neel Van Deuren, Milisstraat, 48, Antwerpen.
 Prof. Dr. H. J. Van de Weyer, hoogl., Schreurevest, 29, Heverlee.
 Alf. Van de Wiele, Van Schoorstraat, 99, Schaarbeek.
 J. Van Elsacker, Duffelaerhof, Achterbroeck.
 E. H. J. van Genck, pastoor, Achtmaal-Zundert (Holland).
 V. Van Himbergen, gemeentesekretaris, Ravels.
 J. G. A. van Hogerlinden, Arnhem (Holland).
 E. H. Van Horenbeeck, pastoor, Gooreind.
 Frans Van Hoydonck, onderwijzer, Esschen.
 Frans Van Hoydonck-Hens, brouwer, Wernhout-Zundert (Holl.).
 Jozef Van Hoydonck, gemeentebediende.
 Michel Van Hoydonck, kantoor.
 Wed. Van Laerhoven-Van Beeck, Venusstraat, 44, Antwerpen.
 Frans Van Looveren, brouwer.
 H. Vanmassenhove, ontvanger tolrechten.
 Al. Van Oers, Rich. Neyberghlaan, 46, Brussel.
 Baron L. van Pottelsberghe de la Potterie, Melle.
 Baronnes L. van Pottelsberghe de la Potterie, kasteel « Sterbosch ».
 A. Van Pul, rijksveecarts.
 E. H. J. Van Rocy, onderpastoor, Esschen.
 Dirk Vansina, letterkundige, Gooreind.
 J. D. H. van Uden, Rijksstraatweg, 208, Haarlem (Holland).
 J. Van Uytbergen, du Fourneustraat, 29, Berchem.
 Modest Verellen, wisselagent, Calmpthout.
 Th. Verellen, brouwer.
 Eug. Verheyen, Van Beersstraat, 6, Antwerpen.
 Ern. Verlooy, villa « 't Heibieke », Brasschaat-Polygoon.
 Constant Vervoort, postontvanger.
 Willem Vosselmans, drukker-uitgever, Zundert (Holland).
 Fr. Wouters, Bestuurder der gevangenis, Tongeren.

LEDEN :
 Alf. Akkermans, Bleeken.
 J. Anthonissen, Kruisweg.
 J. Appelian, Van de Wiellei, 54, Brasschaat.
 L. Bervoets, Van den Houte's lei, 3, Deurne.
 Aloïs Blommaert,
 Corn. Boden, Westdoorn.
 Frans Boden, Westdoorn.
 Louis Boden, Westdoorn.
 Louis Boeren, bakker, Ste-Mariaburg.
 Fr. Bresseleers, onderwijzer, Eekeren-Donk.
 L. Bresseleers, onderwijzer, Loenhout.
 V. Breugelmans, Achterbrug, 149.
 J. Carpentier, Dorp, 96.
 J. Cornelissen, Eikblokstraat, 19, Deurne.
 L. Cornelissen, Heyslagschebaan, Brasschaat.
 L. De Bie, Ploegstraat, 29, Antwerpen.
 Jan De Clerck, onderwijzer, Schooten.
 G. De Ridder, Architect, Lozanastr. 90, Antwerpen.
 R. De Roover, Heermanstraat, 5, Merxem.
 Ed. De Vrin, Edelinckstraat, 24, Antwerpen.
 Dierckxens, Statiestraat, Esschen.
 J. Dupont, Augustynenstraat, Antwerpen.
 C. Elst, Van Vaerenbergstraat, 6, Berchem.
 Kanunnik A. Erens, Archivaris Abdij Tonger-
 Adr. Francken, Baan. [loo
 L. Francken, Gasthuishoevestr., 22, Merxem.
 Mme E. Frison, Lange Van Peltstraat, 32, Antwerpen
 Em. Goetstouwers, Calmpth. steenweg.
 Dr J. Goossenaerts, Molenstraat, 23, St-Amandsberg.
 Felix Goris, Handelslei.
 J. Govaers, Korte Van Peltstraat, 15, Antwerpen.
 Jul. Hens, Dorp, 49.
 Louis Hens, provinciaal raadslid, Pulderbosch.
 Jan Hertoghs, Handelslei.
 Alf. Herrygers, Kruisweg, 103.
 Jan Herrygers, Paal, 190.
 E. H. L. Hicguet, seminarist, Lier.
 J. Hofmans, Bestuurder der Melkerij.
 E. H. Kanunnik Jansen, O. P. archivaris der stad Turnhout.
 H. Kanora, Hofstraat, 33, Eekeren.
 C. Kerremans, Handelslei, 60.
 August Kockx.
 C. Kockx, Polderstraat, 192.
 J. Kockx, Van der Keilenstr., 34, Antwerpen.
 E. H. Kanunnik J. Laenen, archivaris v. h. Aartsbisdom, Mechelen.
 E. H. J. Lauwereys, leeraar, Hoogstraten.
 Jan Leenaerts, Eikestraat, 9, Berchem.
 Jozef Leenaerts, Baan.
 E. P. Libertus, o. f. m. Oever, Antwerpen.
 Louis Luyckx, Beersgat, 99.
 G. Meeusen, gemeentearchivaris, Esschen.
 Fr. Meeussen, melkerijbestuurder, Loenhout.
 M. Meylaerts, Posterijhof, Gooreind.
 Corn. Neys, Heiken.
 F. Nickmans, V. d. Wervestr. 61, Antwerpen.
 Aug. Oerlemans, Loenhout.

Fr. Oerlemans, Dorp, 110.
 E. J. Ossenblok, S' Mattheusstraat, 11, Borgerhout.
 Frans Paclinckx, Achterbrug.
 Frans Paclinckx, Steenweg Nieuwmoer.
 Fr. Pauwels, Elf Novemberstr. 52, Merxem.
 Flor. Peeters, leeraar M. O. Breda (Holland).
 Fr. Peeters, Kard. Mercierlei 26, Antwerpen.
 Frans Peeters, onderwijzer, Esschen.
 Jan Peeters, hovenier, Calmpthout.
 Jan Peeters, Processieweg, St. Lenaarts.
 K. Peeters, Dorp, 82.
 Maria Peeters, Bestuurster Naad- en Snij-school.
 E. H. Philippen, archivaris Commissie Openb. Onderstand, Antwerpen.
 Hendrik Pockelê, gemeentebediende.
 Louis Pockelê, trambediende.
 E. H. Dr Floris Prims, archivaris, Antwerpen.
 Karel Roelands, Kruisweg, 167.
 J. Roelen, Baan, 94.
 L. Schrijvers, provinciaal raadslid, Gooreind.
 E. Somers, Van Praetlei, 34, Merxem.
 E. H. L. Soons, Onderpastoor, Santhoven.
 Alfons Staepels, Kruisweg.
 Dr. R. Sterckens, Platanenstraat, 13, Brussel.
 Em. Torreele, Archivaris, Hoogstraten.
 A. Van Cuyck, Ten Eeckhovelei, 10, Deurne.
 P. J. Van de Locht, Dorp, 104.
 Frans Van den Bergh, Ginhoven.
 Jozef Van den Bergh, Baan.
 P. Van den Broeck, Molenstraat, 112.
 P. Van den Broeck, Hamme (O. Vl.).
 Alf. Van der Jonckheyd, Dorp, 69.
 Corn. Van der Jonckheyd, Handelslei.
 Cl. Vandoninck, onderwijzer, Meerhout-Gestel.
 H. Van Dyck, brouwer, Loenhout.
 J. Van Sand, Bredabaan, 160, Brasschaat.
 J. Van Tichelt, Bredabaan.
 Louis Van Geel, Dorp, 112.
 Fernand Van Gelder, Jean d'Ardennestraat, 50, Brussel.
 Math. Van Gils.
 Em. Van Hoeydonck, Polderstraat, 194.
 Em. Van Hoydonck, Polderstraat, 200.
 Jozef Van Loooveren, Breikelen.
 Jozef Van Loooveren, Baan, 95.
 Louis van Loooveren, Breikelen.
 V. Van Nucten, landbouwingenieur, Esschen.
 Jozef Van Oevelen, Achterbroek.
 J. Van Wyck, Vinkenstraat, 30, Antwerpen.
 M. Verhoeven, Donckschesteenweg, Brasschaat.
 Gerard Verstraelen, Vrijheid, Hoogstraten.
 Jozef Verellen, bediende, Dorp, 21.
 Corn. Vermeiren, Kl. Biest.
 St. Verelst, onderwijzer, Lier.
 Jan Verstraelen-Cox, Dorp.
 Al. Vervoort, Mutsaertstraat, 38, Antwerpen.
 Karel Vervoort, bediende.
 Em. Vrancken, Scheepswerfstr. 21, Hoboken.
 R. Wagner, Lieve Vrouwstraat, 48, Eekeren.
 Alf. Weygers, Handelslei.
 Alf. Wouters, notaris, Merxplas.

Te verkrijgen op het Sekretariaat van den Oudheidkundigen Kring:
Oversicht der Dagbladpers. (Gelegenheidsnum. van *Wesalia*) 2,— fr.
Verschenen jaargangen Wesalia ... 7,50 fr.
Afzonderlijke nummers ... 2,— fr.